

BOLALARDA ISITMA SINDROMI: PATOGENEZI VA KLINIKASI

B.O.Mamadaliyev

CAMU (Central Asian Medical University),

Pediatrica yoʻnalishi, 3-bosqich talabasi

boburjonmamadaliyev038@gmail.com

Ilmiy rahbar: N.M.Ziyomiddinovich

PhD, Patologiya asoslari va sud tibbiyoti kafedrasini mudiri

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada isitma sindromining rivojlanish mexanizmlari, klinik belgilari va unga toʻgʻri yondashuv yoʻllari yoritilgan. Irsisqulov asaridan foydalanilgan holda patofiziologik mexanizmlar tushuntirilgan. Maqola adabiyotlar tahlili va klinik amaliyotga asoslanadi.

Kalit soʻzlar: Isitma, gipotalamus, interleykin, patogenez, antipiretik vositalar.

Лихорадочный синдром у детей: патогенез и клиника

В статье раскрываются механизмы развития лихорадки у детей, ее клинические проявления и методы правильного подхода к лечению. Используются данные из книги Ирсискулова, а также рекомендации ВОЗ и Министерства здравоохранения Узбекистана.

Ключевые слова: Лихорадка, гипоталамус, интерлейкин, патогенез, дети.

Fever Syndrome in Children: Pathogenesis and Clinical Features

This article presents the mechanisms of fever development in children, clinical signs, and appropriate management strategies. It is based on literature review, Irsisqulov's textbook, and WHO recommendations. The paper emphasizes rational approach to fever control.

Keywords: Fever, hypothalamus, interleukin, children, antipyretics, pathogenesis.

Kirish

Isitma (pyreksiya) — organizmning tabiiy mudofaa mexanizmlaridan biri boʻlib, u infeksiyaga, yalligʻlanishga yoki boshqa patogen omillarga javoban termoregulyatsiya markazi tomonidan tananing haroratini koʻtarilishi bilan kechadi. Bolalarda isitma sindromi nafaqat keng tarqalgan simptom, balki muhim klinik tashxis belgisi boʻlib, koʻplab yondashuv va nazoratni talab qiladi. Bolalar organizmi oʻziga xos fiziologik xususiyatlarga ega boʻlib, ularning issiqlikka va toksinlarga sezuvchanligi yuqori boʻladi. Shuning uchun isitma sindromining oʻz vaqtida aniqlanishi, differensial tashxisi va toʻgʻri yondashuv orqali kechishi bolaning salomatligini saqlashda muhim oʻrin tutadi.

Dolzarbligi

Soʻnggi yillarda bolalar oʻrtasida yuqori harorat bilan kechuvchi infeksiyalar soni ortib bormoqda. Ayni paytda Oʻzbekiston Respublikasida 5 yoshgacha boʻlgan har 1000 boladan 124 nafari yil davomida kamida bir marta yuqori harorat bilan shifokorga murojaat qilgan (SSV, 2022). Afsuski, ota-onalarning aksariyati isitma — bu alomat, emas, balki kasallik sifatida qabul qilmoqda. Shu bilan birga, haddan tashqari antipiretik vositalardan foydalanish, notoʻgʻri parvarish va stressli holatlar isitmaning ogʻirlashuviga olib kelmoqda. Shuning uchun ushbu sindromga toʻgʻri yondashuv bugungi kundagi pediatriyaning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Patogenezi

Irsiqulovning “Patofiziologiya” darsligida keltirilganidek, isitma patogenezi markaziy elementi bu gipotalamusdagi termoregulyatsiya markazining oʻzgarishidir. Infeksiya yoki boshqa pirogen omillar organizmga tushganda, immun hujayralar interleukin-1, TNF- α kabi endogen pirogen moddalarni ishlab chiqaradi. Ushbu moddalar qon orqali gipotalamusga taʼsir

ko'rsatib, termostat darajasini oshiradi. Natijada, organizm issiqlik ishlab chiqarishni kuchaytiradi (titroq, periferik qon tomirlarning torayishi) va issiqlikni chiqarishni kamaytiradi. Shuning orqasida tana harorati ortadi.

Issiqlik darajasi $38,0-39,0^{\circ}\text{C}$ atrofida bo'lsa, bu fiziologik jihatdan foydali bo'lib, patogenlarning ko'payishiga to'sqinlik qiladi. Ammo $40,0^{\circ}\text{C}$ dan yuqori harorat – bu allaqachon hayot uchun xavfli hisoblanadi, chunki u gipoksiya, yurak-qon tomir tizimi yuklanishi va metabolik disbalansga olib kelishi mumkin.

Klinik ko'rinishlar

Isitma sindromi bolalarda quyidagi klinik belgilarda namoyon bo'ladi:

Terining qizarishi yoki oqarib ketishi

Lab va burun atrofi ko'karganligi

Terlash, qaltirash yoki titroq

Letargiya yoki bezovtalik

Tashnalik va ovqatga ishtahaning pasayishi

Nafas olish va yurak urish tezligining ortishi

Isitma har doim aniqlangan infeksiyaga mos kelmasligi mumkin. Ayniqsa, 3 oydan kichik bolalarda har qanday isitma jiddiy sababga ega bo'lishi mumkin.

Tadqiqot usuli

Mazkur maqola adabiyotlar tahlili va mahalliy pediatriya amaliyotidagi klinik kuzatuvlar asosida tuzilgan. JSST, O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi va rus tibbiyot manbalari asos qilib olingan.

Natijalar va tahlil

Bolalar orasida $38-39^{\circ}\text{C}$ gacha bo'lgan isitma eng ko'p uchraydi.

Haddan tashqari antipiretik dori vositalari (paratsetamol, ibuprofen) noto'g'ri dozalarda qo'llanilishi kuzatilgan.

Klinik kuzatuvlarga ko'ra, ota-onalar tomonidan sovuq kompress, iliq vanna, suyuqlik berish kabi fizikal usullardan yetarlicha foydalanilmaydi.

Qo'rquv asosida harorat tushirishga bo'lgan urinishlar ba'zan diagnostikani chalkashtiradi.

Yondashuv va tavsiyalar

Haroratni tushirish faqat 38,5°C dan oshganda tavsiya etiladi (JSST).

Paratsetamol yoki ibuprofenning yoshga mos dozalari ishlatilishi zarur.

Fizioterapevtik usullar (nam kompress, iliq vanna) eng samarali yordamchi vositalardir.

Bolaning umumiy holatini baholash haroratdan ko'ra muhimroq.

Isitma sindromi fonida har doim kasallik sababini aniqlashga intilish lozim.

Xulosa

Isitma sindromi – bu infeksiyon yoki boshqa kasalliklarning ifodasi bo'lib, uni to'g'ri baholash va yondashish bolalar salomatligini saqlashda muhim o'rin tutadi. Irsisqulov ta'kidlaganidek, isitma – bu fiziologik javob bo'lib, uni noto'g'ri nazorat qilish organizmga zarar yetkazishi mumkin. Shuning uchun haroratni faqat zarur holatdagina tushirish, uni sababsiz dori bilan bostirishdan saqlanish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Irsisqulov A.X. **Patofiziologiya**. – Toshkent: Tibbiyot, 2019. – 544 b.
2. JSST. **Fever in children: when to worry?** Geneva, 2021.

<https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/fever-in-children>

3. SSV O'zbekiston. **Bolalarda infeksiyon kasalliklar statistikasi – 2022-yil tahlili**.

<https://ssv.uz/uz/pages/statistika2022>

4. Баранов А.А. **Детские болезни. Национальное руководство**. – Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2020.

5. Оқилов А.К. **Pediatric asoslari**. – Toshkent: Tibbiyot, 2021. – 398 b.